

Scrisori căt̃re un critic

DANA
HEUBERGER

Cuprins

Argument	7
Antiraport	9
Bunici	11
Roșu	15
Frig	19
Verde	23
Nu, nu eram prea mică	26
Căci verdele de altădată...	30
Timp (I)	34
Timp (II)	36
Învaț-o să fie rea?	42
Shopping	46
Wō ài nǐ!	51
Plecări	54
Visând la Shanghai	57
Francezii	62
<i>Monsieur Noël</i>	68
Orașul cel mai cel	74
Nebănuitele bogății	80
(Ne)cuvinte	85
Aceeași mare	88
Prea multe pierderi...	91
Dureri	94
<i>Ordures au naturel</i>	99
Celular?	106

Platforma (I)	110
Mi-e sete de zâmbit	117
Și dacă?	122
Platforma (II)	127
Congelare rapidă	131
Camera cărților împărțite	133
Hai, spune-mi, unde se tot duc?	141
Pur și simplu	144
Daniel	148
Eu nu sunt...	153
Exercițiu de invocare	158
Nimic	159
Gheață la mal	163
Puls	165
Zilele acelea...	167
Ore	169
E secetă în mine	171
Să fac...	173
Pauză?	176
Incandescențe-s ale/Dependenței fire	179
Kōan	182
Ca vremurile	185
Copilul...	187
Sfârșitul acela...	190
Prea hulita școală	192
Bookfest	198
Libertate	202
Sau nu	205
Scenarii	207
Azi	211

O demonstrație fără cusur	213
Tendințe (din ciclul: profii de mate pot fi și cool)	218
Polietilena din(tre) noi	222
Extazul de a fi	226
Să scriu?	228
Legenda spune...	230
De Sărbători...	232
Alb de sfârșit, alb de început	235
Lumina	238

Argument

Era totul stabilit încă din adolescență: n-aveam cum să ajung vreodată să îmi relatez suficient de bine gândurile (și cu atât mai puțin pe cele ale altora), așadar nu avea rost să le fac publice, nu îmi era dat să devin scriitoare. În consecință, ani la rândul mi-am sublimat trăirile și le-am transformat, cât am putut, în cifre. Niciuna dintre aventurile recente din hățișurile părții mele nevăzute (care uneori mă surprind până și pe mine) n-ar fi fost posibilă fără curiozitatea lui Daniel Cristea-Enache de a mă citi, necunoscându-mă, și fără curajul lui de a îmi oferi o rubrică permanentă în revista online *Literatura de azi*. Nu cred că îi voi putea mulțumi vreodată cum se cuvine. Nu sunt încă edificată de ceea ce am găsit în mine, mai caut încă, însă cum în astfel de situații călătoriile sunt mult mai importante decât orice sosire, pretextele și imboldurile de a le întreprinde sunt esențiale. Mulțumesc, D.C.-E.!

Îi sunt recunoscătoare domnului Călin Vlășie, care a crezut suficient de mult în textele pe care le-am publicat în *Literatura de azi*, încât să îmi propună să le reunesc într-un volum. Fără provocarea dânsului, aș fi amânat cu siguranță momentul, cine știe până când...

Mi-a fost mai ușor să îmi ordonez ideile matematice decât eseurile. Recitindu-le și încercând să le încadrez în categorii clare, mi-am dat seama că, orice catalogare aș face, *clasele de eseuri* (exprimare de algebristă...) nu îmi ies disjuncte. Minteaa mea matematică s-a alarmat mai întâi, căci îmi plac partițiile și ordinea, însă m-am liniștit când am descoperit că nu greșisem la calcule: eseurile au în comun părți din mine, deci nu pot fi în capitole divergente. Cu toate acestea, în afară de cele din *Nostalgi* și de unele *donchișotisme*,

Respectele sunt descrieri fidele ale realității. Las cititorii să decanteze ficțiunea din adevăr și adevărul din ficțiune. Deși e pe alocuri mai agitată decât planificarea (ca vremurile...), această carte nu vrea să fie o simplă confesiune și nici o monografie, ci o cale deschisă spre noi întrebări, spre neașteptate soluții și spre viitoare bucurii.

Le mulțumesc pentru răbdare și (sper!) empatie viitorilor mei cititori!

Antiraport

Întotdeauna am simțit nevoia unui prieten căruia să îi pot spune totul, dincolo de orice canoane și prejudecăți. Cine n-a dorit asta cel puțin în copilărie? Ei bine, copilul din mine o dorește și acum, chiar dacă de obicei, după câte o perioadă de entuziasm, îi sunt zdruncinate speranțele. De ce simt eu că un prieten m-ar înțelege mai bine decât o amică? În ciuda tiparelor care ne declară divergenți, cu tipuri de gândire diferite, de pe planete diferite chiar? De ce mă irită gândul că eu aș fi de pe Venus, iar bărbații de pe Marte? Nu doar dintr-o revoltă feministă (deși, da, Dana, și tu poți!), dintr-o negare a unei atât de cunoscute împărțiri în caste (mai puțin stricte, e drept, ca pe vremuri, dar cu nevăzute ziduri existente încă), ci dintr-o dorință implicită de a comunica, de a înțelege și de a fi înțeleasă fără interpretări colaterale, fără rest. De ce mă încăpățânez să cred, negând principiile freudiene, că există prietenie adevărată și fără atracție fizică, fără apropiere fizică chiar? Că există comunicare adevărată? Doar am pășit-o de atâtea ori... Ei bine, mai încerc o dată, Daniel, și-o să-ți spun ție (la cerere – ți-ai făcut-o!), vrei nu vrei, mult prea multe.

Există puține persoane cărora să fiu tentată să le dezvălui din prima ceea ce cred cu adevărat, față de care să am o empatie care să nu aibă nevoie de explicații suplimentare, o încredere primordială. Faci parte, involuntar, dintre aceia, Daniel. Și, da, internetul ajută – culmea! – la o apropiere (uneori iluzorie), la fluența comunicării. Mi-e mai ușor să scriu știind că nu îmi cunoști prietenii și neprietenii din viața reală, că nu știi ce am mâncat la prânz și dacă mă doare sau nu capul, că în mintea ta sunt importante doar ideile

mele, nu și faptul că rareori port roșu. Și scriu gândindu-mă că undeva la capătul liniei e cineva (și nu oricine!) care înțelege. Nu va trebui să fii de acord cu mine, nici măcar eu nu sunt întotdeauna. Polemizează, ceartă-mă, scutură-mă, trezește-mă dacă e cazul! Sunt, deocamdată, în avantaj: citindu-te, cunosc ceea ce ai dorit să îmi dezvălui, ești mai previzibil, îți știu niște repere și tipare. Desigur, văd partea de deasupra a aisbergului, dar e un început. Știu că există Tiggy și peștii.

Nu mai dau de mult verdicte în ceea ce privește relațiile interumane, o prietenie adevărată e rară și prețioasă, nu pot prezice dac-o fi sau nu să fie între noi. Diferențe există, majoritatea în defavoarea mea. E drept că sertărașele din creier fac toți banii... Îmi sunt de ajuns apropierea de idei și principii pe care le-am descoperit între noi, și bucuria de a putea scrie (chiar și bălării) fără să fiu pedepsită de o privire contrariată sau plictisită (pentru că n-o să o văd), fără să mă simt anacronică.

E, cu adevărat, o provocare să scrii știind că „te citește” criticul literar. Cred că e răzbunarea uneia dintre fostele mele profesoare de limba română, care ne dicta comentarii literare din reviste savante și era extrem de mulțumită dacă le debita pe de rost. Iar eu, rebela, refuzam să spun altceva, chiar și la răspuns, în afară de părerile mele referitoare la operele literare, și mă gândeam de ce or fi mai bune ideile altora decât ale mele. Ale criticilor literari, adică. Acum, privind retrospectiv, mă întreb dacă nu cumva, în vremea aceea, s-o fi revoltat criticul literar din mine, iar eu l-am ignorat și l-am înăbușit din fașă. Iată, îmi veni rândul: o să scriu texte care vor fi puricate și notate, criticate... Dar nu mă las, căci îl am pe Don Quijote în vene, iar mori sunt destule.

En garde, Daniel!

NOSTALGII

Bunici

Vine o vreme când cuvântul „bunici” devine sinonim cu nostalgia după perioada aceea magică în care erai centrul universului, și toate lucrurile bune așteptau undeva sus, ciorchine, se-nghesuiau să ți se întâmple. Era o simplă chestiune de timp și de răbdare, uneori una de alegere a ordinii poveștilor menite să devină realitate. Universul ți se lărgea de la o victorie la alta, în aplauzele celor de pe margine. Știu sigur că așa trebuie să fi fost și pentru tine și pentru orice copil dorit de pe lumea asta. Istoria se repetă cu fiecare viață nouă, ceea ce e esențial pentru mine nu e diferit de ceea ce a fost important pentru atâtea alte suflete, evenimentele care ne definesc și ne guvernează sunt atât de asemănătoare, încât legitimează abordările statistice și încadrarea noastră în categorii de indivizi cu comportamente și traiectorii predictibile, de tipuri bine determinate. Și-atunci de ce, simțind, o fac prin toți porii, de parcă aș fi prima persoană care trăiește senzații, evenimente, istorii remarcabile? De ce mă bucur de un petec de cer, de o fluturare de aripă, de un zâmbet sau de o culoare, cu impresia că modul în care le percep, chiar dacă seamănă pe alocuri cu al altora, nu are cum să nu fie unic? De ce cred că până și felul în care privesc un copac se schimbă de la o zi la alta, de la un minut la altul uneori, și că ar merita să-mi fie consemnate pentru viitorime observațiile și entuziasmele, chiar și introspecțiile? Nu obosim să repovestim aceeași istorie factuală, de dragul amănuntelor care, afirmăm noi, o transformă de fiecare dată într-una fundamental nouă. S-a născut, a crescut, s-a zbatut, a fost sau nu fericit, a avut dureri mai mult sau mai puțin adânci, câțiva prieteni, multe angoase, unele lucruri care l-au bucurat (poate că banii, ori copiii, odihna sau munca, poate o melodie, sau mâncarea, sau crâmpiele de lume întrezărite în călătorii), a îmbătrânit

Respect (sau nu) și amurita și chiar dacă ne-a lăsat moștenire părți din el (clădiri, desene, cărți, oameni sau gânduri), oare cât îl cunoaștem? Cum putem încremeni clipa, ca s-o descojim mai apoi? Să-i găsim miezul în dosul unui zâmbet de suprafață, al gândurilor nerostite, al faptelor nefăcute, al celor care n-ar fi trebuit să fie? Cum ne-am putea cunoaște cu adevărat, fără simplificări, măcar părinții sau bunicii?

Bunica de departe, cea de vară și de arșiță, mirosea a scoarzi și a câmp. Și soarele lăsase șanțuri adânci pe fața ei arămie, ca să se coacă mai bine (știi tu, ca să o poată pătrunde căldura prin riduri ca pe o pâine în țest), trudind din zorii zilei până-n miez de noapte. Vara, pământul crestat de atâta uscăciune și fața ei semănau. Rareori avea timp de povești despre zilele de demult, căci erau atâtea de făcut în bățatură, încât n-avea vreme de fleacuri. „Ai, mă, Lică, așa ierea pe-atunci, taică-tu purta haine țesute-n casă, ca noi toți, ieu le făceam, păi cum? Nu se găsea, la noi în sat, iar la oraș ierea scumpe rău. Și dacă nu ne certa domn' învătător de-atâtea ori, l-am fi ținut acas' pă tac-tu, n-ar fi făcut iel școală, că au fost vremuri grele și ierea muult dă lucru la câmp...” Rareori vorbea despre altceva decât despre treburile gospodăriei de oameni vrednici al cărei stâlp era, suferea că nu le mai gestionează pe de-a-ntregul, cu greu accepta că ar fi cazul să mai și stea. „Poate-o să plouă, că-i cam întuneric, și am de dat la rațe, i-auzi cum face, le e foame și n-am apucat să toc iarba... Asta-i rânduiala, cine să muncească în locul meu? Alde nen-tu e la vie, toți e plecați, care-ncotro.” Nu am vorbit prea mult cu ea, n-a avut vreme, dar ne simțeam cu toții ocrotiți. Noi, cei din armata de copii ai casei și cu mâțele, puteam să ne jucăm în voie, ca să restabilim echilibrul, căci se muncea destul, chiar și prea mult, în vremea aceea. În bățatura aceea. Subconștientul lucra însă tăcut în fiecare dintre noi, așa că tot clanul lui tata știe și-acum că există munci obligatorii care trebuie făcute cât mai bine (azi, că ieri nu se mai poate, din păcate), fără păreri de rău, fără oboseală declarată sau văicăreli. Suntem cu toții carne de tun pentru societatea actuală și ne lăsăm storși fără să crâcnim, workaholicii de noi, dar asta ne este setarea. În viteză, din mers, ne

mai aducem aminte din când în când să trăim. Știu, știu, o să m-opresc puțin, dar mai târziu, c-acum n-am timp... Mă întreb ce-o fi făcut-o fericită pe bunica și ce îi plăcea: căldura sau frigul, răsăritul sau apusul? Sau poate că o încânta cel mai mult să ne vadă seara strânși în jurul mesei, mâncând? Știi bine, în vremea aceea pâinea era alimentul de bază de la țară – cu brânză, cu roșii, cu zeamă, chiar și cu pui fript, pe post de garnitură (atunci când veneau nepoții) – iar cea coaptă de bunica avea gustul și mirosul dumnezeiești. Nu de la țest, nici de la jar și nici de la maiaua cea misterioasă (pentru mine). De la ea.

Bunicii de aproape. Pe vremuri, ei erau certitudinile axiomatice ale Imensității care mă înconjura. Nemărginirea mi-a cam intrat la apă între timp, cu amintiri cu tot. Pe-atunci mi se părea că nu e nevoie de definiții, de explicații: ei existau și gata. Existau ca să fie uneori vizitați, sărutați, ascultați în timp ce își depăneau, periodic, poveștile. Aceleași, cu mici variațiuni. Îmi plăcea să le tot ascult, știindu-le aproape pe de rost. Îmi dădeau siguranța a ceea ce va urma. Amintirile mele despre bunici sunt, de fapt, aduceri-aminte despre mine, privindu-i, acceptându-le fără rest istorisirile, bucuriile și necazurile. Toate se întâmplaseră așa cum trebuia, toate erau așa cum se cuvenea să fie. Casa întunecoasă și mirosind a bunici, curtea de lut, în pantă, dudele, caprifoiul, fântâna, cărările și lacul din pădure. Poveștile despre cel de-al Doilea Război Mondial ale bunicului, cele cu pitici și zâne ale bunicii. Epopeea străbunicii, fotografiile și cărțile vechi. Felul glumeț (cu o ușoară superioritate, pe care o acceptam cu îngăduință) în care tata i se adresa bunicii în franceză. *Ça va, madame? Ça va, ça va...* Supa de vișine. Agrیșele. Noi. Până și bolile și vârsta.

Mi se părea normal ca bunicii să fie vârstnici, asta le era menirea, părinții însă n-aveau voie, iar despre noi nici nu putea fi vorba să îmbătrânim decât într-un viitor atât de îndepărtat, încât nu conta cu adevărat. Ei bine, am constatat mai apoi cu stupoare că există riduri până și în locuri și momente nepermise, căci clipele trec prin noi răsând de legile noastre abstracte, de interdicții. Cu timpul m-au năpădit întrebările și reconsiderările, iar toate istorisirile

bunicilor au devenit reale, incitante și vii mărturii ale unei alte lumi pe care aș fi vrut să o cunosc mai bine. De ce n-am întrebat și n-am aflat mai multe atunci când aș fi putut? Bunica Elena era intelectuala familiei: funcționară la primărie, vorbitoare de limbă franceză, iubitoare de cărți. Oare mi-ar fi putut spune mai multe? Oare ar fi vrut? Rareori vorbea despre ea. Am ajuns să cred că pentru generația ei, ca și pentru cea a părinților mei, de altfel, era o impietate să te dezvălui, să îți exteriorizezi gândurile și (de cele mai multe ori) sentimentele. Poveștile erau despre alții. A bunicii Elena, despre viața aventuroasă a mamei ei. Imortalizată cu meticulozitate într-un caiet școlăresc (îngălbenit acum, pe care se mai poate citi însă numele fabricii: „Stăruința“...), cât mai impersonală, mărgininu-se la fapte. Așteptând să iasă la lumină, să fie înțeleasă, dincolo de întâmplări și personaje, în ciuda relatării laconice. Am tot citit și recitat caietul acela dictando, căutându-mi bunica printre rândurile ordonate, funcționărești, printre date, nume și întâmplări ciudate de abstracte. Pot să-mi închipui mii de senzații și de sentimente cu care să îmbrac cele scrise de ea, dar oare nu-s ele decât simple ficțiuni, prelungiri redundante ale eului meu? Oare rămâne cu adevărat ceva definitoriu despre noi, printre rânduri?

Roșu

Mă întreb uneori cum s-a născut aversiunea mea față de culoarea roșie. M-a însoțit o bună bucată de vreme și, chiar atenuându-se, mă face să nu mă simt nici astăzi confortabil purtând haine roșii. Îmi aduc aminte de mii de motive, nu însă și începutul. Poate că a fost din cauza lui Dan. E greu să fi soră mai mică atunci când fratele tău cel admirat de toată lumea îți trânteste, periodic, câte un „Ce mai vrei? Ești fată!“. Și tu, cu întregul tău handicap de trei ani (și prea mulți centimetri) lipsă, te străduiești din răspuțeri să corespunzi, să nu fii o puicuță cu pompoane și-atât. „Fetele poartă roz și roșu, Dana, uite ce bine le stă!“ Da, dar eu adoram albastrul. N-am fost un *garçon manqué*, îmi plăcea să fiu fetiță, „dar să mă lase aștia în pace, să nu îmi spună că n-am voie să fac lucruri pentru că nu sunt băiat!“. Nu știu cum să îmi numesc spiritul de contradicție de atunci: simplă încăpățănare, sau feminism incipient? Revoltă în fața unor șabloane pe care nu le înțelegeam? Ce-i drept, rebeliunile mele nu aveau cum să fie eficiente, căci erau atât de puține haine în magazine, încât mama era fericită de fiecare dată când găsea ceva care să corespundă cât de cât standardelor. Așa că, revoltată sau nu, am purtat rochițe roșii și – ce oroare! – chiar și roz.

Mai apoi, în școala generală, nu puteam asocia roșul decât cu o disciplină de fier (ruginit), cu multe constrângeri. Cumplit de roșii erau steagul Partidului și cravata mea de pionier, care mă speria, căci era un radar ce mă supraveghea fără întrerupere și mă obliga să fiu și mai cuminte, ca să o merit – cât însemna asta, nu știam. Oare o aveam la gât atunci când am sărit gardul școlii și m-a prins